

Ferhad Şakilî, ji devê ketiye û hop hopa wî ye!

Konê Reş

Piştî ku min gotarên birêz Hesên Silîvanî, mamoste Heder Omer û Dr. Husên Hebeş xwendin, ku van camêran wek bersiv li birêz Ferhad Şakilî vegeandine, li dor gotinên wî di kongireyeke perwerdeyî de li Hewlêrê, di roja 22-24-ê gulana 2007-an de. Ew kongerê ku Wezaretê Perwerdeya Hikumeta Herêma Kurdistanê di bin durişma (*Zimanî standardî kurdî û elfubeyî standardî kurdî*) pêk anîbû.

Di vî kongerê de F. Şakilî wiha gotiye:

(Di nav kurdan de tu kes wek malbata Bedirxan tune ye, ku weha dilsoz be ji bîrûbawerî û îdyologiya Etatûrk re. Ew bi nav li diji Tirkiyê bûn, lê di rastiyê de lihevnehatina (nakokî) wan tenê li ser desthelatdariyê bû. Celadet û Kamiran Bedirxan di tevahiya jîyanên xwe de hewla wê yekê dane, ku zehvî (teqlîd) Etatûrk

bikin, pir begemdarê (mu`iceb) hizirkirina (ramankirina) Etatûrk bûn.)

Celadet û Kamiran di warê siyasî de hatin şikestin, xwestina wan ew bû, ku di biwarên zimên û çandê de biserkevin. Malbata Bedirxan her piştî hilweşandina mîrnişîna Botanê li Istanbûl, Kirêta û li çend cihên din jîyan. Lê tevgerêdana wan tim bi dezgehên împeryalîstan re hebûn, bi taybetî bi dezgehên çasûsî re û bi wan re kar dikirin. Ev jî bi carekê ne karekî ecêb e, ji ber ku em dizanin ku jêderên (çavkaniyên) îdyologî yên Etatûrk û Bedirxaniyan yek in, herduyan jî kaniyeke jehrayî vexwarine).

(Min ev bend ji banga Dr. Husên Hebeş guhestiye).

De yabo! Werin, vî kerî di vî bihurî re derbas bikin û kirasê xwe neçirînin û bersiva Ferhad Şakilî bidin... Ferhad Şakilî, evê ku mîna wî kesê ku ji devê ketibe

Qisti

û hop hopya wî be.. Mîr Celadetê ku 13 salan di berhevkirina Alfabeya kurdî latînî de xebat kiriye, di tev jiyana xwe de berberiya Mustafa Kemal kiriye, îro sakûlek wî bi Etatûrk ve girêdide û dibêje îdiyolojiyên Etatûrk û Bedirxaniyan yek in..!! Tevî ku Mîr Celadet Bedirxan ne yê ku mirov bervedêriyê di berde bike, ji ber ku wi di gelek cihan de bersiva gelek kesan daye..De ka werin em bi hev re lê guhdarî bikin, bê ew bi xwe di vî warî de çi dibêje û çi bersiv daye:

(...Ev elfabêya hanê ku îro em zimanê xwe pê dinivîsin paşiya xebateke salanên dirêje. Di sala 1919 an de, me dabû çiyayê Meletiyê. Em ketibûn nav eşîra Reşwan. Mêcer Nowel (Ingilîzek) jî di gel me bû. Mêcer zarê nîvro dizanîbû, dixebitî ku hînî zarê bakur bibe û ji xwe re her tişt dinivîsand. Min jî hin medhelok, stran û çîrok berhev dikirin. Carnan, me li nivîsên xwe çavên xwe digernandin, dixwend û diedilandin. Min bala xwe dida Mêcer, bi lêvkirineke biyanî, lê bê dişwarî destnivîsa xwe dixwend. Lê belê ez, heta ku min (Û, 9) ji (O, 9) û (I, 9) ji (E û 9) b. p derdixistin. Diketim ber hezar dijiwari. Ma çiman?..Ji ber ku Mêcer bi herfên latînî, lê min bi herfên erebî dinivîsandin. Ser vê yekê di cih de, min qerara xwe da û ji xwe re bi herfên elfabeyek latînî. Êdî

min bikariya destnivîsa xwe paş hezar salî jî, bê dişwarî û weke xwe bixwînim, ji ber ku her deng cihê cihê li ser kaxezê dihate sekinandin.

Lewra ku di elfabêya latînî de, tenê 26 herfên serxwe hene û di zimanê kurdî de deng ji 26 an bêtirin, gelek herfên hevdudanî ketibûn nav elfabêya min weko: ch, ou, aî. Ji xwe di zarotiya xwe de, wekê min di dibistanan de dixwend û hînî herfên erebî û latînî dibûm, tiştê hebû ku min di çavê xwe re dikir û ji bona herfên erebî, di dilê xwe de digot: Ev elfabêyek welê ye ku dengin dide xwendin ku nayên nivîsandin û latînî yek car vajî wê ye, herfin dide nivîsandin ku nayên xwendin. Belê fikra min di babeta van her dû elfebêyan de ev bû. Bawer bike bi vê fikra ku min ji zarotiya xwe ve di serê xwe de bi xwedî dikir, kêfa min ji herfên hevedudanî re ne dihat. Hingî ji zimanên ku bi herfên erebî nayê nivîsandin min yûnanî, hinekî fransîzî û elfabêya rûsî nas dikirin. Hema di ciyê de, rabûm herçî herfên hevedudanî ji elfabêya xwe derêxistin û li şûna wanji elfabêya yûnanî û rûsî herfên derxwe êxistin. Bi vî awayî min elfabêyek bi sîh û şeş herfên serxwe existî bû dest xwe.

Wekê em vegeiriyan hatin Stenbolê, bi vê elfabêyê min

kitêbeke elfabêyê û ferhengeke
kiçik nivîsand û ji bona çapê kar
kirîbûn. Lê mixabin ne ew
elfabê, ne jî ew ferheng îro di
destê min de ne. Di sala 1925 an
de, di gel hin nivîsên min ên din
gihîştine pêşberê Mehkema
Xarpûtê.

Di sala 1924 a de, li Elmanyayê
min careke din çavê xwe li
elfabêya xwe gerand, hûr lê
mêze kir û mideke xweş li ser
xebitîm. Min bala xwe dida û
didît ku ev sê texlît herf qenc li
hev ne dihatin, herfên yûnanî û
rûsî yekrengiya elfabêyê xerab
dikirin. Jê pêve dû herif hebûn
ku ji me re ne gerek bûn. Ji lewra
min elfabêya xwe ji nû ve
senifand: Herfên zêde jê avêtin,
hin herfên latînî bilindek li wan
bar kirin û di şûna herfên yûnanî
û rûsî de êxistin. Bi vî awayî
elfabêyeke bi sîh û çar herfan û
yek reng hate pê. Ez paşê bi
elfabêya xwe mijûl bûm. Lê
hetanî ku tirk elfabêya xwe belav
kirin ya me weke xwe dima û
têde me tiştêk bingehî ne guhert.
Min her tiştên xwe pê
dinivîsandin û ji nasên xwe re
dida zanîn.

Wekê tirk elfabêya xwe belav
kirin, me dît ku di dengên hin
herfan de elfabêyên me ne mîna
hevin. Dengin hebûn ku tirkan
ne bi wan herfên ku me nişan
kirine lê bi herfinen din nişan
kirîbûn.

Her wekî me berê jî çend caran
gotîbû, ji bona hêsanîkirina
xwendina nivîsarên me, ji
Kurdmancên tirkîyê re , me
dengên hin herfan bi hev
guhertin û her çend hebû me ew
çend elfabêya xwe xist nîzingî
elfabêya tirkan.

Ji gotinên jorîn qenc xuya dibe
ku elfabêya me paşya xebateke
sêzdeh salîn e, gora zimanê
kurdî, gora dengên zimanê me
ye. Herê ev elfabê berî sêzdeh
salan hatiye nivîsandin û gora
zimên û dengên wî hin bi hin
edilî û ket halê xwe ê îro.

Berî û piştî belavkirina elfabê
min, min fikrên gelek kesan
pîrsîn û gotinên hinekan bi kêrî
min hatin. Di nav wan de
mirovînen yekcar nexwenda jî
hebûn.

Ji lewra ez vê elfabêyê ji keda
xwe bêtir ji keda miletê xwe
dihesibînim û pêşkêşî wî dikim.
Ji xwe herçî yê wî ye, ji yê her
kesî hêjatir û spehîtir e.)
Hawar, hejmar 13 / 1932 Şam

Vêca ez vî gotarê Mîr Celadet
Bedirxan yê bi navê
PÊŞGOTINEK wek bersiv
dibînim ji wan kesan re. Ev gotar
di kovara Hawar ê hejmar 13 ,
sala 1932 an de balav bûye.

Berî dor salekê jî, vî nivîskarî, di
hevpeyvînekê de bal kişandiye
ser vê boçûna zikreş û êrîşên
dijwar û bê bingehîn ajotîne ser

malbata Bedirxaniyan, nemaz jî ser aferînerê elfabêya kurdî latînî; mîr Celadet Bedirxan û birayê wî Dr. Kamiran. Hingê jî min ev gotarê li xarê nivîsand û di medya kurdî belav kir, di bin navê:

(Ji berî 73 salan ve Mîr Celadet Bedirxan bersiva wiha kes vegerandiye)

Min jî, wek gelek ji rewşenbîrên kurd ew gotinên megrûdî yên ku Dr.Ferhad Şakilî di derheqa **mîr Celadet û Dr. Kamîran Bedirxan** de gotine, seh kirin. Dilê min jî wek dilê wan hat guvaştin û di nav mixabiniyek bê ser û ber de kûr û dûr çûm û li bersivê geriyam.. Dawî min ji vê bersiva ku **mîr Celadet Bedirxan** di bin navê (**Li Ser Yekîtiya Zimanê Kurdî**) wek bersiv ji (**Pîrût**) re li ser gotara wî ya bi navê (**Eksî Sedayî Hawar**) çaktir û duristir nedî. Herdû jî di kovara HAWARê de hejmara 10 an sala 1932 an çap û belav bûne.

Pîrût di gotara xwe de (**Eksî Sedayî Hawar**) ji **Mîr Celadet Bedirxan** di pirse û dibêje:

(..Le paşî erk û xerîkbonîkî çend saleyekîk le zeman şanase qîmetdarekanî kurd **Tewfîq Wehbî beg**-li ser biney latînî tîpî b o z e m a n î k u r d î helbejard,alfabêtîkî le ser ew tîpe dana û gelî lawanî kurdî

iraq fêrî ew tîpe bûn wa istayehke lekî ehênin.Keçî le seriyekî terewe kar bi destanî xoşewîstî govarî **Hawar** çeşne tîpîkî tiryar helbijardeweke li gel heneke key **Tewfîq Wehbî beg** rêk nake wêt.Aya mimkin niye bo ewy rê be ser lê tîk çûn nederêt.komelîkî şareza lem dû tîpeû werd bînewe,yayekîkîyan hel bijêrinû ya yekîkîyan bixine û biwe terme tîpîkîyek reng bo zemanî kurdî dabînin?..)

Mîr Celadet Bedirxan jî di eynê hejmara Hawarê de (No:10 Sala1932an), di bin navê (**Li Ser Yekîtiya Zimanê Kurdî**) vê bersivê ji **Pîrût** re dibêje:

Li Ser Yekîtiya Zimanê Kurdî

Le bo Pîrûtê xoşewîst

Gotinên xoyê benda (**Ekis Sedayî Hawar**) gelek rast û qencin. Di ser wan re tu gotin nînin.her weyî me çend caran gotiye yekîtiya milletê kurd bi yekîtiya zimanê kurdî tete pê. Di yekîtiya zimên de gava pêşîn jî yekîtiya herfan e.Yanî ji bona nivîsandina zimanê miletekî, divêt zana û xwendewarên wî milletî bi tevayî ji bona zimanê xwe elfabêyekê bibijêrin û heke di wî zimanî de çend zar hene,zar hemî bi wê elfabayê bêne nivîsandin.Ji hejmara pêşîn ve xuyaye ku armanca Hawarê a pêşîn û bingehî eve:

Di Her Tiştî De Yekîti

Ev armanca ha ji me re bûye destûr. Heta niho em bi vî destûrî ve çûn, îro diçin û di dawiyê de diçin. Wekî niho, kiryariya her rojname û kovarê ji bona welatê biyaniyan ji cihê çapkirinê girantire. Lê Hawara ku di her tiştî de mêldarê yekîtiyê ye kiryariya xwe ji bona her welatê ku tê de kurd hene wekhev kirine. Bi vî hawî li Hawarê jiyana dibe. Ji ber ku heqê postê ji bona sûriyê (10) santîm, lê jo bona Iraq û Iran û welatên Qefqasê (150) santîme. Lê em pê qayil bûn da ku kurd di kiryariya Hawarê de jî wekhev bibin.

Belê em dizanin ku zimanzanayê bi qîmet û hêja mamosteyê giram Tewfîq Wehbî beg jî bi herfên latînî elfabayek çêkiriye. Pêrar wekî me hev dû li Şamê dît elfabayên xwe ji hev re dan zanîn û ew danîn ber hev. Di navber wan de ferqin hebûn. Me dil kir di cih de elfabayên xwe bigihînin hev û ji herdiwa elfabêyek nû bibijêrin û belav bikin. Hingê destbirayê min ê xoşewîst û giram digot ku hîn li ser elfabêya xwe dixebitim. Ji lewra yekkirina elfabêyên xwe me avêtibû dawiyê.

Di pê re Tewfîq Wehbî çû Iraqê. **Lê teşqelenin ne xweş qewimîn ku ji bona her kesî nasin.** Di gel vê hindê min jê re çend caran

nivîsand, **lê li min venegerandibû.** Vê paşiyê me zanî ku nivîsarên me negihabûn destê wî.

Ji xwe derketina Hawarê ji bona vê yekê dereng maye. Hawar di meha gulanê de derket. Min rixseta Hawarê di bîst û şeş çirya berê 1931 de girt û karên derxistina wê di pêşiya goçokê de (Şibat) pêk anîbû. **Çar mehan ez li hêviyê mam, da ku bi destbirayê xwe ve dest bi dest elfabêyeke welê derînim ku pêşdetirî li dû pîtyê vemekit. Lê her wekî min ji jor ve got li min nehat vegerandin.** Jê bêtir jî min nikarîbû ez li hêviyê bimînim. Ji lewra me dest bi derxistina Hawarê kir û elfabêya xwe ji kurd û biyaniyan re da zanîn. Iro di meydanê de tişteki çêkirî heye. **Kovarek û elfabêyek. Elfabêyek û kovarek.** Nik dilê min ji bona **iro ya çêtir û rastir eve ku em hêla xwe bidin û vê elfabêyê heta higê ku mihiceta edlanendê bikevêt pêşiyê û rê li me bigirêt, pêşve bibin.**

Di gel vê hindê divêt ez careke din jî bibêjim ku em her gav mêldarê yekîtiyê û armanca xebata me yekîtiye. Em bi gavinin bi vîn û hişk ber bi armanca xwe ve diçin û nasekinin. Ji ber ku di destpêkirina me de, ji xwe bi derengî ketiye. Em nema dikarin di hêviyê de bisekinin.

Gelek spasan li Pîrûtê delal dikim ku ev hînceta ha xiste destê min.

Xweyiyê Hawarê

Di baweriya min de, birêz Tewfîq Wehbî beg ji zikreşî bersiva mîr Celadet Bedirxan, di wê hingê de venegerandiye. Nexasim wî xweş dizanî ku Mîr kovara Hawarê amade kiriye ji çapê re.. .Û wiha çavê wî bar nebûye ku mîr Celadet Bedirxan xwediyê navê pêşîn be di berhevkirin û belavkirina elfabêya Kurdî latînî de. Zikreşîya Dr. Ferhad Şakilî ya îro ji zikreşîya Tewfîq Wehbî a berê tê... Lê çendî F. Şalilî bide xwe, ew nagihêje toza Tewfîq Wehbî beg..

Gelo! Heger mîr Celadet û Dr. Kamîran Bedirxan casûsên impryalizmê bin, gerek di pêşîya wan de Tewfîq Wehbî beg be... Û heger Tewfîq Wehbî beg elfabêya xwe berî a mîr Celadet belav kiriba, wî Ferhad Şakilî îro bigota

Tewfîq Wehbî beg casûsê Ingilîzane..?!

Ne wiha mirov zikreşîya xwe derdike birêz Ferhad Şakilî? Mîr Celadet Bedirxan bi tena xwe berberîya Mistefa Kemal paşa dikir... Bedirxanî ûcaxên Kurdistanê ne bi agirê van ûcaxan nelîze, tu yê xwe bişewitînî... Bedirxanî zêrin, çendî di nav tiravê de bimînin zêrin, qet zingar nagirin... Bedirxanî ji kurdan re, çemê Dicle û Ferat in û ava van çeman bi devê zikreş û kînokan nayê lewitandin... Va bi serbilindî em li ser pêvajoya ku wan ji me re daniye dilivin.. Ne tenê em li ser Bedirxaniyan dixeydin, belê em kirasê xwe li ser wan diçirînin û bi navê wan sûnd dixwin.

Dr. Ferhad Şakilî, mîna kesê ku ji devê ketibe û hop hopa wî be. Gelo wê hikumeta herêma Kurdistanê li wiha kes guhdarî bikin..?!

